

Länstyrelserna

**Uppföljning av implementeringen
av lag (2018:2088) om tobak och
liknande produkter**

Rapport: 2020:4

Rapportnamn: Uppföljning av implementeringen av lag (2018:2088) om tobak och liknande produkter

Utgåva: Digitalt och tryck

Utgivare: Länsstyrelsen Blekinge län, 371 86 Karlskrona

Hemsida: www.lansstyrelsen.se/blekinge

Dnr: 705-1888-2020

ISSN: 1651-8527

Författare/ Kontaktperson: Annette Ludvigsson, annette.ludvigsson@lansstyrelsen.se, 010-22 40 169

Länsstyrelsen i Blekinge län, på uppdrag av SLATT Sveriges länsstyrelser utvecklar alkohol- och tobakstillsynen

Foto/Omslag: Mostphotos

Länsstyrelsens rapporter: www.lansstyrelsen.se/blekinge

Innehåll

Bakgrund	4
Ny lagstiftning	4
Länsstyrelsernas arbete med implementering	4
Enkätens syfte och genomförande	4
Kommuner som besvarat enkäten	5
Information och råd från länsstyrelsen	6
Information på länsstyrelsernas hemsidor	7
Information och råd från Folkhälsomyndigheten	8
Material från Folkhälsomyndigheten	8
Folkhälsomyndighetens vägledningar	9
Utbildningsbehov i tillsyn över försäljningstillstånd	10
Utbildningsbehov elektroniska cigaretter	11
Övriga önskemål om utbildningar eller insatser	11
Kommunal organisation	12
Tillsyn	12
Handläggning av tillståndsärenden	13
Avgifter för handläggning	14
Stadigvarande tillstånd, detaljhandel	14
Tillfälligt tillstånd, detaljhandel	14
Stadigvarande tillstånd partihandel	14
Tillfälligt tillstånd, partihandel	15
Avgifter för tillsyn	16
Avgift tillsyn stadigvarande detaljhandel	16
Avgift tillsyn stadigvarande partihandel	16
Bedömning av kostnadstäckning	17
Ansökan via e-tjänst	17
Inkomna ansökningar om försäljningstillstånd	18
Sammanfattning	19
Råd och stöd	19
Kommunal organisation och avgifter	19
Inkomna ansökningar om försäljningstillstånd	20
Länsstyrelsernas fortsatta arbete	20

Bakgrund

Ny lagstiftning

Den 1 juli 2019 trädde lag (2018:2088) om tobak och liknande produkter i kraft. Den nya lagen är en sammanslagning av tobakslag (1993:581) och lag (2017:425) om elektroniska cigaretter och påfyllningsbehållare. I och med den nya lagen infördes en tillståndsplikt för all handel med tobak. Detaljhandel och partihandel med tobak får endast bedrivas av den som har särskilt tillstånd. Det är kommunerna som hanterar ansökningar om tobaksförsäljning, genomför utredningar och utfärdar dessa tillstånd.

Rökförbudets omfattning utvidgades också till att omfatta vissa allmänna platser utomhus, nämligen uteserveringar, entréer till rökfria lokaler och andra utrymmen som allmänheten har tillträde till, områden utomhus som är avsedda att användas av den som reser med färdmedel i inrikes kollektivtrafik, inhägnade platser huvudsakligen avsedda för idrottsutövning och lekplatser som allmänheten har tillträde till. Rökförbudet utvidgades också till att omfatta bl. a. elektroniska cigaretter och påfyllningsbehållare, örtprodukter för rökning och njutningsmedel som till användningssättet motsvarar rökning men som inte innehåller tobak.

Länsstyrelsernas arbete med implementering

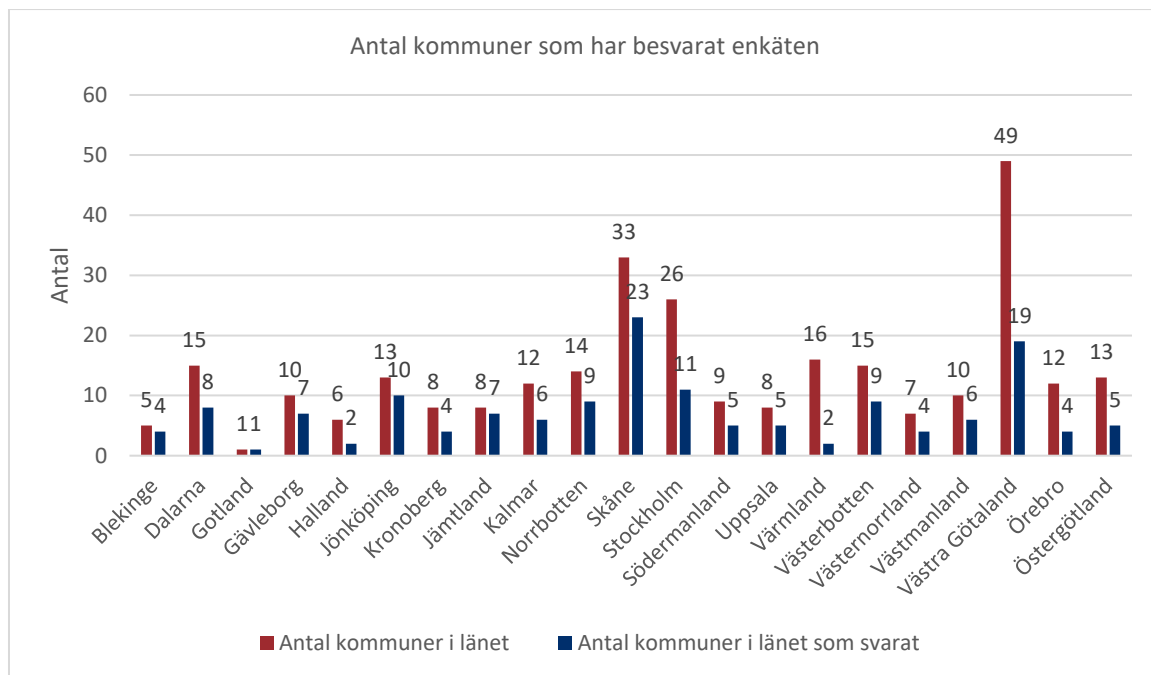
För att implementera den nya lagen i länen anordnade länsstyrelserna flera utbildningar och nätverksträffar i landet för de kommunala alkohol- och tobakshandläggarna före ikraftträdandet. Länsstyrelserna fick besvara frågor från kommunerna, som inkom både via mail och telefon, om tillämpningen av de nya bestämmelserna. Länsstyrelserna tog även fram informationsmaterial kring de nya rökfria miljöerna och det togs fram informationsmaterial och mallar för att underlätta tillståndsgivningen för näringsidkare och kommunerna. Flera länsstyrelser besökte även kommunala ledningar för att informera om kommande förändringar och på vilket sätt kommunerna påverkas av de nya bestämmelserna. Det har till exempel funnits ett stort behov hos kommunerna att diskutera avgifterna för en ansökan om tillstånd.

Enkätens syfte och genomförande

För att följa upp kommunernas arbete med implementeringen av den nya lagen har länsstyrelserna gemensamt genomfört en enkätundersökning, med fokus på tillståndsplikten vid försäljning av tobaksvaror. Syftet med enkäten och denna rapport är att fånga upp hur kommunerna upplever länsstyrelsernas och Folkhälsomyndighetens råd och stöd med lagen om tobak och liknande produkter, skapa en lägesbild över hur många verksamheter som har ansökt om tillstånd, hur kommunernas organisation och avgiftsuttag ser ut samt vilka informations- och utbildningsinsatser det finns behov av framöver i kommunerna. Länsstyrelsen Skåne distribuerade enkäten till samtliga 290 kommuner, efter att ha fått kontaktuppgifter från länsstyrelsernas alkohol- och tobakshandläggare. Länsstyrelsen Blekinge har sammanställt svaren på enkäten i denna rapport. Rapporten har därefter skickats ut till länsstyrelsernas gemensamma nätverk Chefsforum social hållbarhet och godkänts av samtliga länsstyrelser och därefter spridits nationellt.

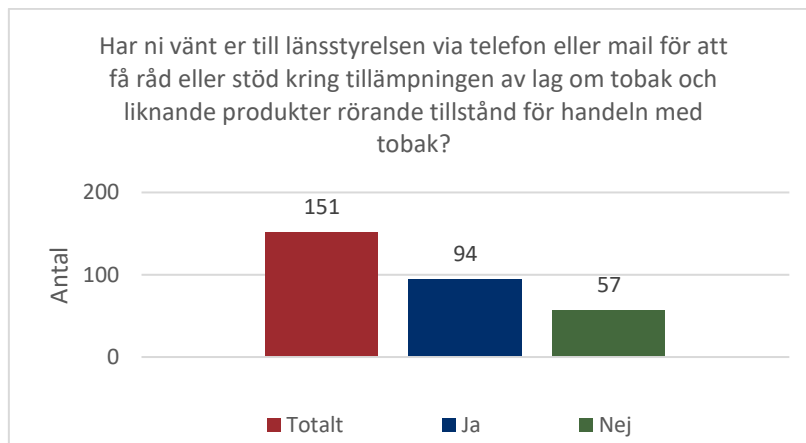
Kommuner som besvarat enkäten

151 kommuner har lämnat svar, vilket ger en svarsfrekvens på 52 %. Svaren har sedan granskats och i vissa fall har komplettering begärts och svar har därefter justerats.

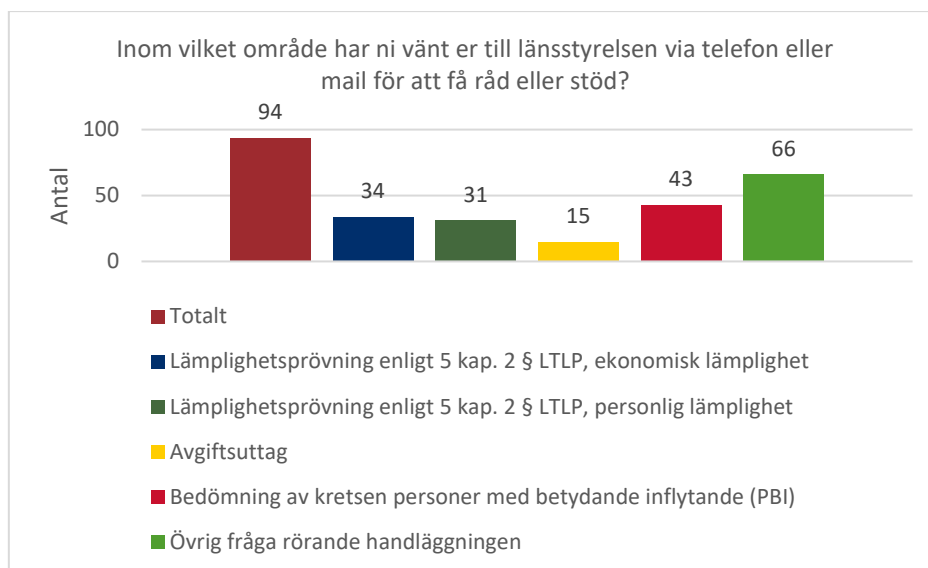

Information och råd från länsstyrelsen

Enligt 7 kap. 2 § utövar länsstyrelsen tillsyn inom länet enligt 3 och 4 §§. I tillsynen ingår att 1. följa kommunernas verksamhet och biträda kommunerna med information och råd, och 2. främja samarbete mellan olika tillsynsmyndigheter och mellan tillsynsmyndigheter och andra.

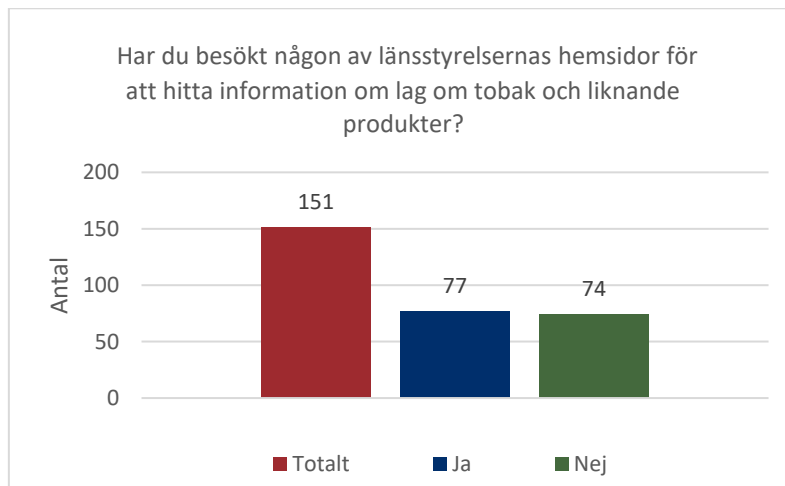
94 kommuner (62 %) svarade att de har vänt sig till länsstyrelsen via telefon eller mail för att få råd eller stöd kring tillämpningen av lag om tobak och liknande produkter rörande tillstånd för handel med tobak.

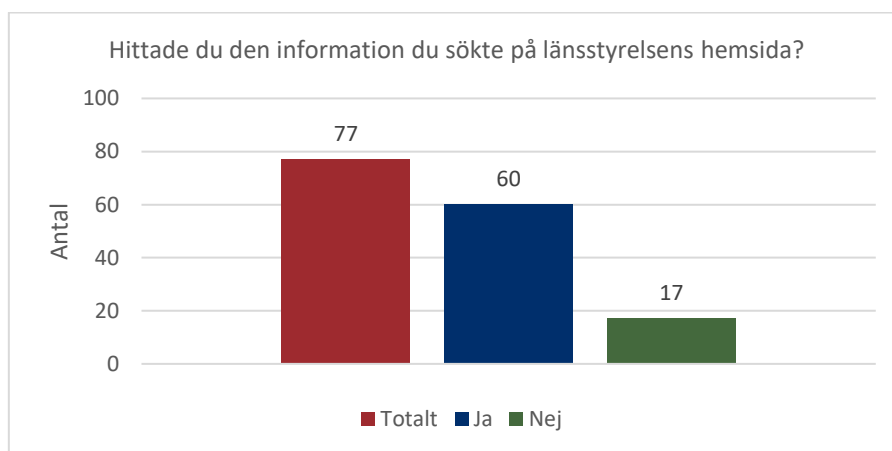
Av de som svarade att de vänt sig till länsstyrelsen för råd eller stöd svarade 43 kommuner (46 %) att det var om frågor kring bedömning av kretsen personer med betydande inflytande (PBI). 36 % respektive 33 % svarade att de vänt sig till länsstyrelsen för att få råd eller stöd kring lämplighetsprövning; ekonomisk och personlig lämplighet och 16 % svarade att det var på grund av frågor kring avgiftsuttag. Strax över 70 % (66) kommuner svarade att de vänt sig till länsstyrelsen för övriga frågor kring handläggningen.

Information på länsstyrelsernas hemsidor

På länsstyrelsernas hemsidor finns information om bl.a. lag om tobak och likande produkter. En del länsstyrelser har tagit fram informationsmaterial och mallar, som återfinns på den länsstyrelsens hemsida.

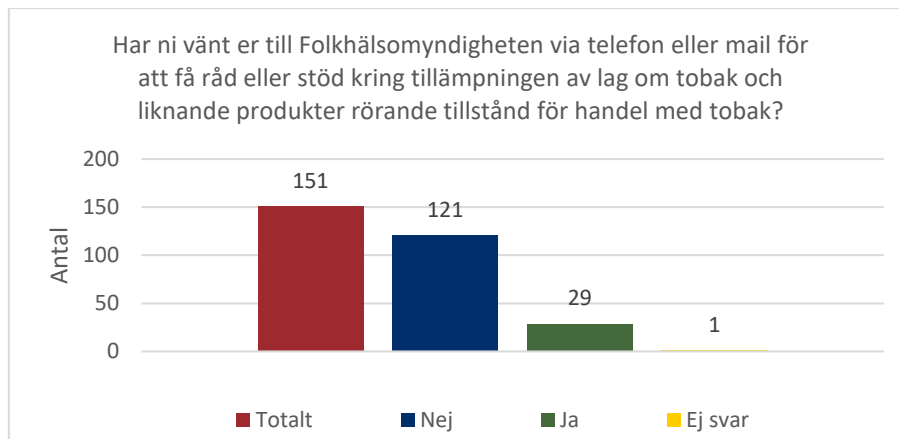
77 kommuner (51 %) svarade att har besökt någon av länsstyrelsernas hemsidor för att hitta information. 74 kommuner (49 %) svarade att de inte besökt någon av länsstyrelsernas hemsidor.

Av de som svarade att de besökt någon av länsstyrelsernas hemsidor svarade 60 kommuner (78 %) att de hittade den information de sökte. De kommuner som svarade att de inte hittade den information de sökte svarade att de saknade svar på diverse frågor om tobakstillstånd, men att denna information istället fanns på Folkhälsomyndighetens hemsida. Flera önskade också att det hade funnits mer konkret vägledning på länsstyrelsernas hemsidor kring bedömning av lämpligheten hos en Person med betydande inflytande (PBI) och hur negativa omständigheter som framkommer i utredning ska bedömas. Det fanns även önskemål om dokument för handläggning och tillsyn, något som Folkhälsomyndigheten har tagit fram.

Information och råd från Folkhälsomyndigheten

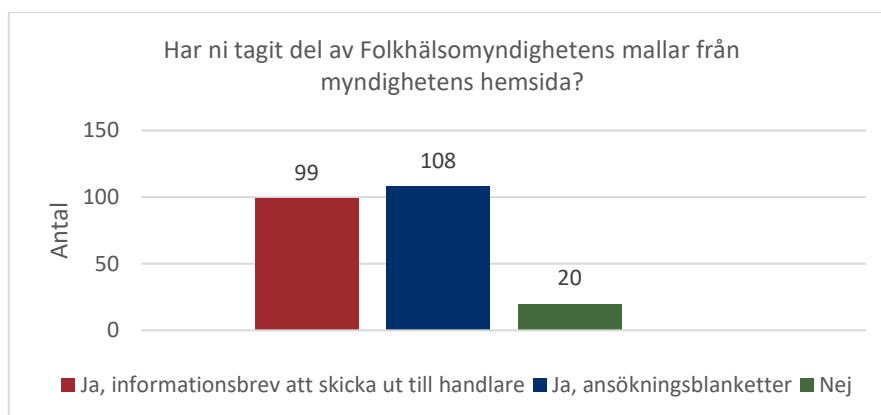
Enligt 7 kap. 1 § lag om tobak och liknande produkter ansvarar Folkhälsomyndigheten för tillsynsvägledning när det gäller kommunens tillsyn enligt 3 § 1, 2 och 4 och kommunens och polisens tillsyn enligt 4 §.

121 kommuner (ca 81 %) svarade att de inte har vänt sig till Folkhälsomyndigheten via telefon eller mail för att få råd eller stöd kring tillämpningen av lag om tobak och liknande produkter rörande tillstånd för handel med tobak. 29 kommuner (19 %) svarade att de hade vänt sig till Folkhälsomyndigheten. 1 kommun har inte svarat på frågan.

Material från Folkhälsomyndigheten

För att stötta kommuner och näringsidkare med implementering av lagen om tobak och liknande produkter har Folkhälsomyndigheten tagit fram informationsbrev till handlare som kommuner kunde skicka ut till de försäljningsställen som innan den 1 juli 2019 hade anmält att de säljer tobak. Folkhälsomyndigheten har även tagit fram ansökningsblanketter, som stöd för den kommunala handläggaren.

Av de 151 kommuner som svarat på enkäten svarade 99 kommuner (66 %) att de använt sig av Folkhälsomyndighetens informationsbrev att skicka till handlare. 108 kommuner (72 %) har använt sig av Folkhälsomyndighetens ansökningsblanketter. 20 kommuner (13 %) har inte använt sig av något av detta material.

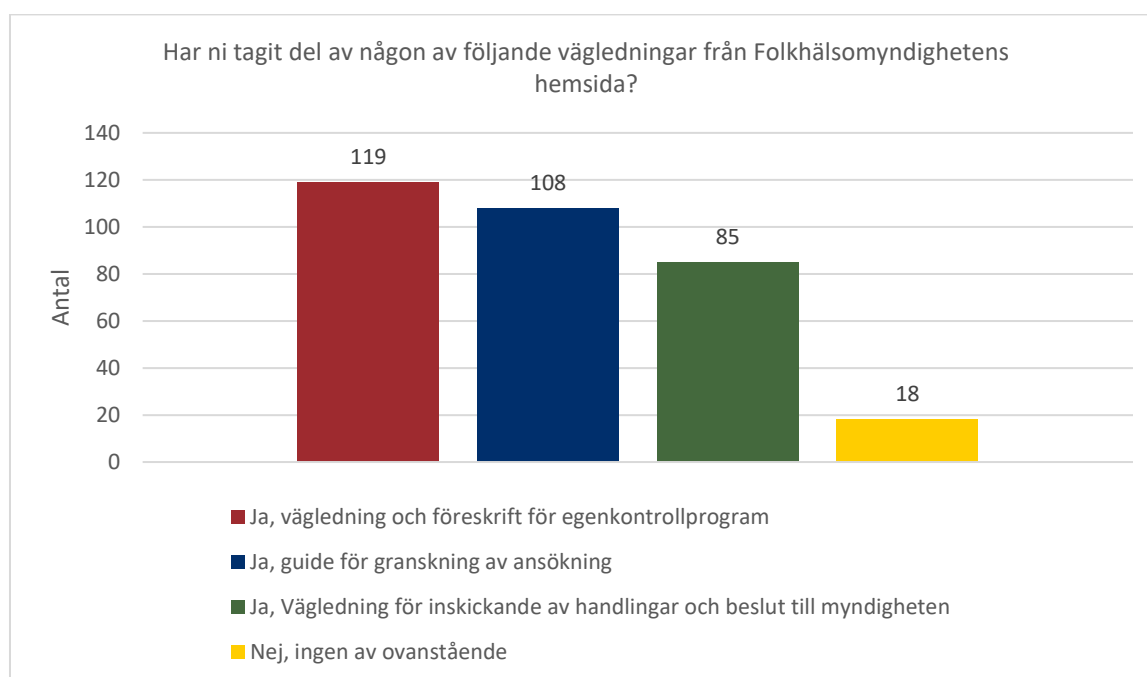

Folkhälsomyndighetens vägledningar

Folkhälsomyndigheten har tagit fram en vägledning för granskning av ansökan om tillstånd för att sälja tobak. Vägledningen är tänkt som ett stöd för kommunala handläggare som ska utreda och granska ansökningar. Vägledningen omfattar både ansökningar för detalj- och partihandel.

Vägledningen innehåller bland annat information om vad som är viktigt för kommunen att tänka på när de bedömer den personliga lämpligheten och den ekonomiska skötsamheten hos den sökande samt personer med betydande inflytande i den sökandes verksamhet.

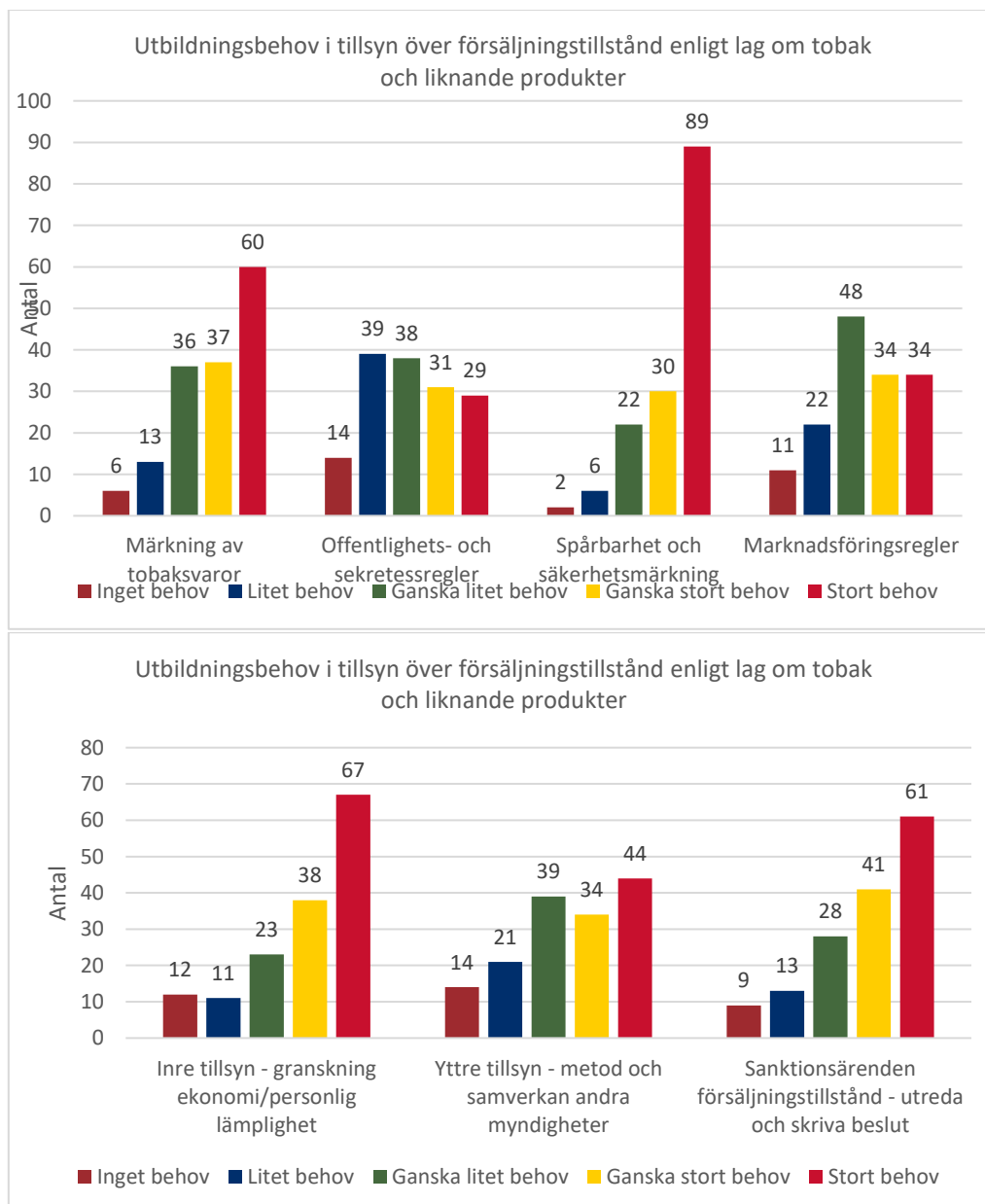
En särskild vägledning har även tagits fram för utformning av egenkontrollprogram för försäljning av tobaksvaror och elektroniska cigaretter och påfyllningsbehållare. Vägledningen är ett stöd för kommunens bedömning av det egenkontrollprogram som ska lämnas in tillsammans med ansökan.

119 kommuner (79 %) svarade att de har tagit del av vägledning och föreskrift för egenkontrollprogram, 108 kommuner (72 %) svarade att de tagit del av guide för granskning av ansökning och 85 kommuner (56 %) hade tagit del av vägledning för inskickande av handlingar och beslut till myndigheten. 18 kommuner (12 %) hade inte tagit del av någon av dessa vägledningar.

Utbildningsbehov i tillsyn över försäljningstillstånd

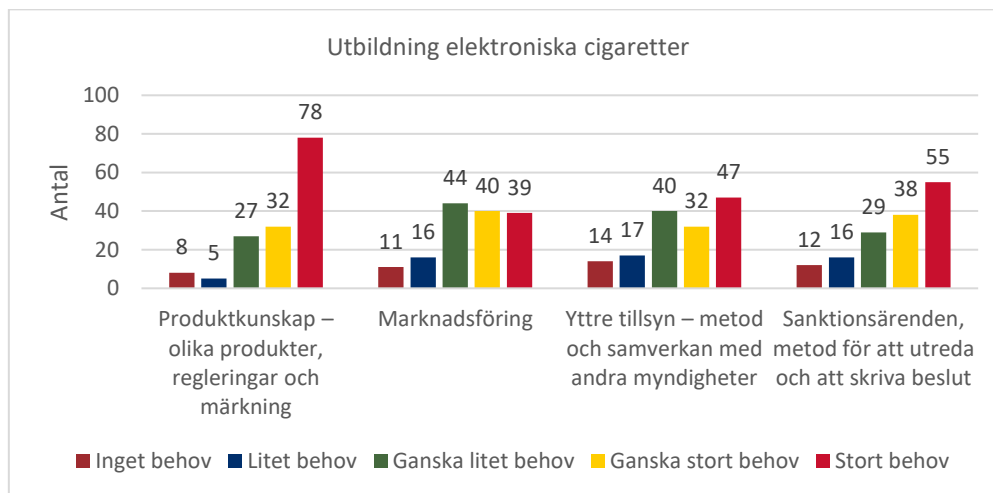
Länsstyrelserna anordnade under 2019 flertalet utbildningsinsatser för de kommunala handläggarna. Kommunerna har fortsättningsvis utbildningsbehov i tillsyn över försäljningstillstånd enligt lag om tobak och liknande produkter.

Diagrammen ovan visar vilka områden kommunerna svarade att de har störst utbildningsbehov inom. **Spårbarhet och säkerhetsmärkning** var det område som flest kommuner (119 kommuner) svarade att de har ganska stort eller stort behov av utbildning inom. Därefter kommer **inre tillsyn – granskning av ekonomi/personlig lämplighet** (105 kommuner), **sanktionsärenden försäljningstillstånd – utreda och skriva beslut och märkning av tobaksvaror** (97 kommuner). De områden som flest kommuner svarade att de hade inget behov, litet behov eller ganska litet behov av utbildning inom var **offentlighets- och sekretessregler** (91 kommuner) och **marknadsföringsregler** (81 kommuner). **Yttre tillsyn – metod och samverkan med andra myndigheter** svarade 78 kommuner att de hade ganska stort eller stort behov av utbildningsinsatser inom, och 74 kommuner svarade att de hade inget behov, litet behov eller ganska litet behov av utbildningsinsats inom.

Utbildningsbehov elektroniska cigaretter

Den 1 juli 2017 trädde lagen (2017:425) om elektroniska cigaretter och påfyllningsbehållare i kraft. Denna produkt var tidigare oreglerad och relativt okänd för både kommunala handläggare och länsstyrelsernas handläggare. Som tidigare nämnts ingår numera bestämmelserna om elektroniska produkter och påfyllningsbehållare i lagen om tobak och liknande produkter. Men det finns ett behov av att utbilda kommunerna inom detta område.

110 kommuner (73 %) av kommunerna svarade att har ett ganska stort eller stort behov av utbildning i **produktkunskap – olika produkter, regleringar och märkning**. 93 (62 %) kommuner svarade att de har ett ganska stort eller stort behov av utbildning i **sanktionsärenden, metod för att utreda och skriva beslut**.

71 kommuner (47 %) svarade att de har inget behov, litet behov eller ganska litet behov av utbildning inom **marknadsföring** och **yttre tillsyn – metod och samverkan med andra myndigheter**. 79 kommuner (53 %) svarade att de hade ganska stort eller stort behov av utbildning inom dessa områden.

Övriga önskemål om utbildningar eller insatser

Kommunerna fick i enkäten möjlighet att svara på om de hade övriga önskemål om utbildning eller insatser. Kommunerna svarade att de önskar att länsstyrelserna fortsätter med de utbildningar som varit, då de varit bra. Det kommer nya handläggare hela tiden, så behovet av utbildning finns alltid. Det framkom även önskemål om att:

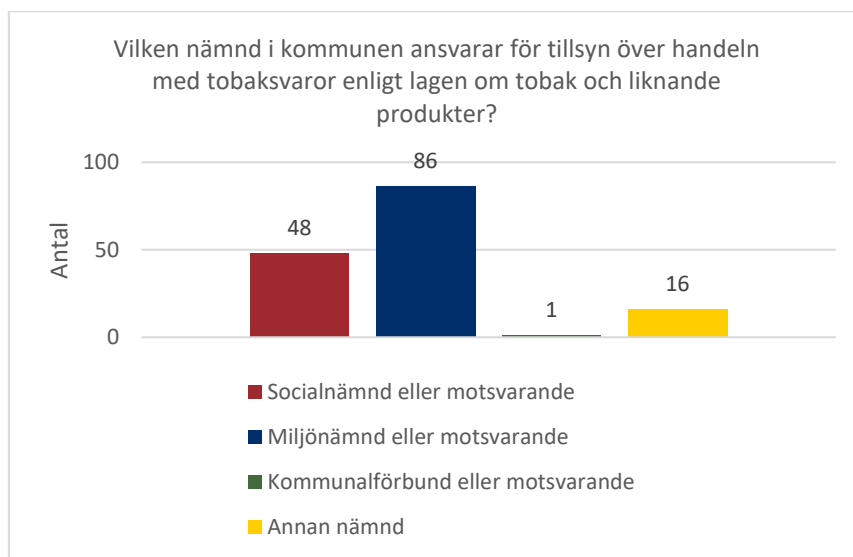
- Webbutbildning
- Gemensamma tillsynsövningar – yttre och inre samt marknadsföring
- Tyda remissvar från andra myndigheter i handläggningen
- Gemensamma projekt
- Gemensam tolkning av egenkontrollprogram
- Utbildning i ekonomisk granskning, bedömning av PBI
- Förvaltningslag, kommunallag
- Beslutsbeskrivning
- Produktkännedom – tobaksprodukter
- Kontrollköp i små kommuner
- Nya rättsfall

Kommunal organisation

Tillsyn

Enligt 7 kap. 3 § lagen om tobak och liknande produkter utövar kommunen tillsyn över att denna lag och anslutande föreskrifter följs när det gäller 1. hälsovarningar, produktpresentation och identitets- och säkerhetsmärkning enligt 3 kap. 1, 3, 4 och 7 §§ på försäljningsställen, 2. tillhandahållande av elektroniska cigaretter och påfyllningsbehållare enligt 2 kap. 7-9 §§ och 3 kap. 2, 5 och 6 §§ på försäljningsställen, 3. marknadsföring enligt 4 kap. 1,2 och 5-7 §§ när det gäller marknadsföringsåtgärder på eller i anslutning till försäljningsställen, och 4. rökfria miljöer som avses i 6 kap. 2 § och som inte är upplåtta enbart för personal samt lokaler som avses i 6 kap. 3 §.

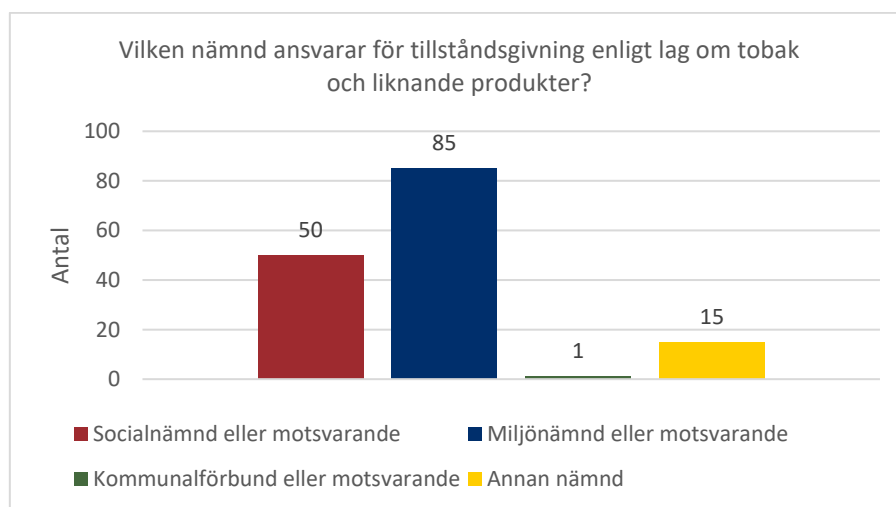
Enligt 7 kap. 4 § samma lag utövar kommunen och Polismyndigheten tillsyn över att denna lag och anslutande föreskrifter följs när det gäller 1. tillhandahållande av nya tobaksvaror enligt 2 kap. 3 § på försäljningsställen, 2. försäljning av tobaksvaror, i andra fall än när det gäller gränsöverskridande distansförsäljning, enligt 5 kap. 1, 6-10, 12 och 14 §§, 3. anmälan om försäljning av elektroniska cigaretter och påfyllningsbehållare samt egenkontroll, i andra fall än när det gäller gränsöverskridande distansförsäljning, enligt 5 kap. 15 och 17 §§, och 4. åldersgräns enligt 5 kap. 18 och 19 §§.

86 kommuner (57 %) svarade att miljönämnd eller motsvarande ansvarar för tillsyn över handel med tobaksvaror enligt lagen om tobak och liknande produkter. 48 kommuner (32 %) svarade att ansvarig nämnd är socialnämnd eller motsvarande. 1 kommun svarade att ett kommunalförbund eller liknande är ansvariga och 16 kommuner (11 %) svarade att en annan nämnd är ansvariga för tillsyn över handel med tobak och liknande produkter.

Handläggning av tillståndsärenden

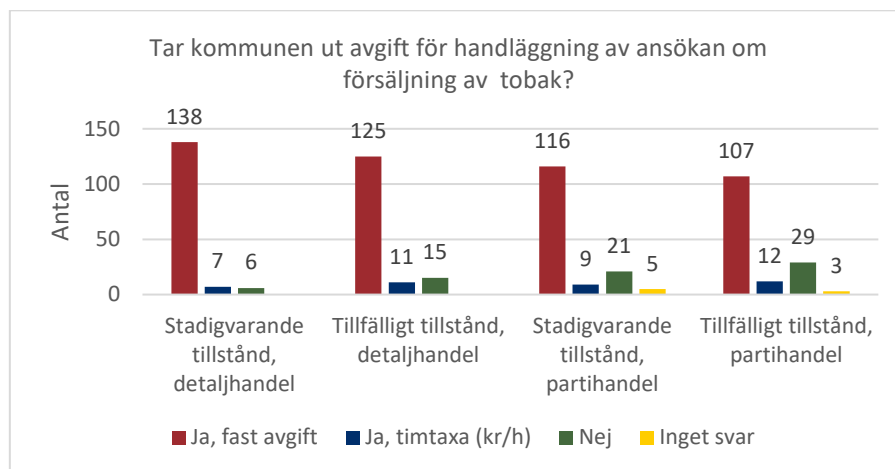
Enligt 5 kap. 1 § lag om tobak och liknande produkter får endast den som har tillstånd bedriva detaljhandel eller partihandel med tobaksvaror. Enligt tredje stycket kan ett tillstånd gälla för en viss tid eller tills vidare. Om den som ansöker om tillstånd avser att bedriva detaljhandel från ett försäljningsställe, ska tillståndet avse försäljningsstället. Enligt 5 kap. 3 § samma lag ska en ansökan om tillstånd vara skriftlig. Tillstånd för detaljhandel meddelas av den kommun där försäljningsstället är beläget. Om försäljningsställe saknas meddelas tillstånd av den kommun där det företag som vill bedriva sådan handel har sitt säte eller, om företaget saknar säte inom landet, av den kommun där företaget har ett fast driftställe. Tillstånd för partihandel meddelas av den kommun där det företag som vill bedriva sådan handel har sitt säte eller, om företaget saknar säte inom landet, av den kommun där företaget har fast driftställe.

85 kommuner (57 %) svarade att miljönämnd eller motsvarande ansvarar för tillståndsgivning enligt lag om tobak och liknande produkter. 50 kommuner (33 %) svarade att socialnämnd eller motsvarande är ansvariga. 1 kommun () svarade att kommunalförbund eller motsvarande och 15 kommuner (10 %) svarade att annan nämnd är ansvarig tillståndsgivning enligt lag om tobak och liknande produkter.

Avgifter för handläggning

Enligt 8 kap. 1 § får kommunen ta ut en avgift för prövning av ansökan om försäljningstillstånd enligt 5 kap. 1 § enligt de grunder som beslutas av kommunfullmäktige.

Stadigvarande tillstånd, detaljhandel

138 kommuner (91 %) svarade att de har en fast avgift för handläggning av ansökan om stadigvarande detaljhandel med tobak. Den kommun som tar lägst fast avgift tar 995 kr och den som tar högst avgift tar 11 600 kr. Medelavgiften är 7438,6 kr.

7 kommuner (5 %) svarade att de har timtaxa vid handläggning av stadigvara detaljhandel med tobak. Den kommun som har lägst avgift tar 860 kr/timme och den som tar högst tar 1093 kr/timme. Medelavgiften är 987 kr/timme.

6 kommuner (4 %) svarade att de inte tar någon avgift för ansökan om stadigvarande detaljhandel med tobak.

Tillfälligt tillstånd, detaljhandel

125 kommuner (83 %) svarade att de har en fast avgift för handläggning av ansökan om tillfällig detaljhandel med tobak. Den kommun som tar lägst fast avgift tar 2500 kr och den som tar högst avgift tar 9 310 kr. Medelavgiften är 5711 kr.

11 kommuner (7 %) svarade att de har timtaxa vid handläggning av tillfällig detaljhandel med tobak. Den kommun som har lägst avgift tar 840 kr/timme och den som tar högst tar 1200 kr/timme. Medelavgiften är 1012 kr/timme.

15 kommuner (10 %) svarade att de inte tar någon avgift för ansökan om tillfällig detaljhandel med tobak.

Stadigvarande tillstånd partihandel

116 kommuner (77 %) svarade att de har en fast avgift för handläggning av ansökan om stadigvarande partihandel med tobak. Den kommun som tar lägst fast avgift tar 880 kr och den som tar högst avgift tar 12 780 kr. Medelavgiften är 7607 kr.

9 kommuner (6 %) svarade att de har timtaxa vid handläggning av stadigvarande partihandel med tobak. Den kommun som har lägst avgift tar 840 kr/timme och den som tar högst tar 1 093 kr/timme. Medelavgiften är 985 kr/timme.

21 kommuner (14 %) svarade att de inte tar någon avgift för ansökan om tillfällig detaljhandel med tobak. 5 kommuner (3 %) har inte svarat på frågan.

Tillfälligt tillstånd, partihandel

107 kommuner (71 %) svarade att de har en fast avgift för handläggning av ansökan om stadigvarande partihandel med tobak. Den kommun som tar lägst fast avgift tar 1 500 kr och den som tar högst avgift tar 11 600 kr. Medelavgiften är 6 227 kr.

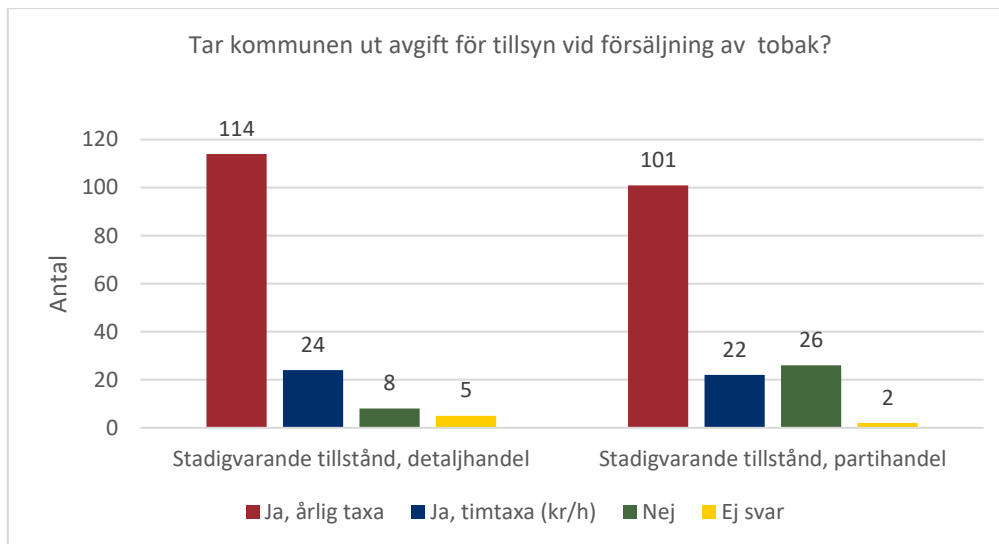
12 kommuner (8 %) svarade att de har timtaxa vid handläggning av tillfällig partihandel med tobak. Den kommun som har lägst avgift tar 840 kr/timme och den som tar högst tar 1 200 kr/timme. Medelavgiften är 1 005 kr/timme.

29 kommuner (19 %) svarade att de inte tar någon avgift för ansökan om tillfällig detaljhandel med tobak. 3 kommuner (2 %) har inte svarat på frågan.

En del av de som har svarat att de inte tar någon avgift vid ansökan om försäljningstillstånd har kommenterat svaret med att det beror på att avgifterna ännu inte är beslutade i kommunen.

Avgifter för tillsyn

Enligt 8 kap. 2 § får kommunen ta ut avgifter för tillsyn av den som bedriver tillståndspliktig försäljning enligt 5 kap. 1 § och av den som bedriver anmälningspliktig försäljning enligt 5 kap. 15 §.

Avgift tillsyn stadigvarande detaljhandel

114 kommuner (75 %) svarade att de tar en årlig taxa för tillsyn. Den kommun som tar lägst avgift för tillsyn tar 800 kr/år och den som tar högst avgift tar 8 704 kr/år. Medelavgiften för tillsyn är 3 553 kr/år.

24 kommuner (16 %) svarade att de tar timtaxa för tillsyn. Den kommun som tar lägst avgift för tillsyn tar 750 kr/timme och den som tar högst avgift tar 1475 kr/timme. Medelavgiften för tillsyn är 972 kr/timme.

8 kommuner (5 %) svarade att de inte tar någon avgift för tillsyn och 5 kommuner (3 %) har inte svarat på frågan.

Avgift tillsyn stadigvarande partihandel

101 kommuner (67 %) svarade att de tar en årlig taxa för tillsyn. Den kommun som tar lägst avgift för tillsyn tar 800 kr/år och den som tar högst avgift tar 8 704 kr/år. Medelavgiften för tillsyn är 3 723kr/år.

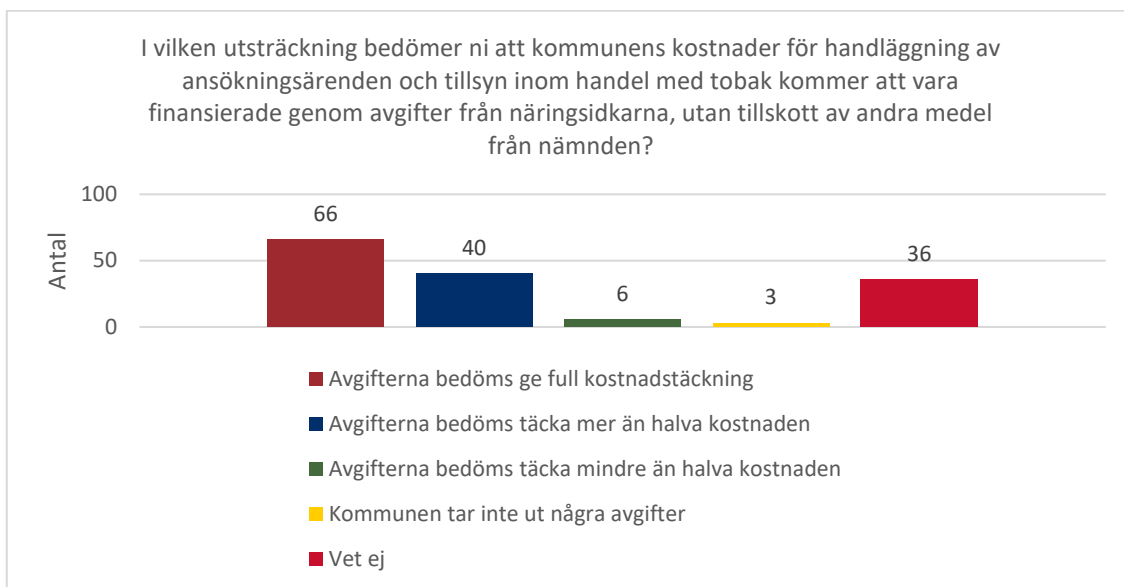
22 kommuner (15 %) svarade att de tar timtaxa för tillsyn. Den kommun som tar lägst avgift för tillsyn tar 750 kr/timme och den som tar högst avgift tar 1090 kr/timme. Medelavgiften för tillsyn är 947 kr/timme.

26 kommuner (17 %) svarade att de inte tar någon avgift för tillsyn och 2 kommuner (1 %) har inte svarat på frågan.

Bedömning av kostnadstäckning

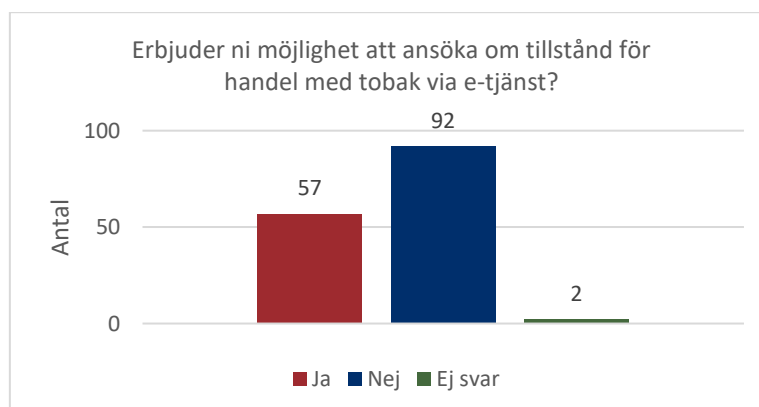
Grunderna för avgiftsuttaget får bestämmas av kommunfullmäktige (jfr RÅ 1994 ref. 72) och ska följa de allmänna krav om självkostnadsprincipen som finns beträffande kommunala taxor (jfr RÅ 1986 ref. 30). Avgifterna ska sålunda spegla kommuners faktiska kostnad för hantering av tillståndsansökningar vilket innebär att avgifterna kommer variera mellan kommunerna (Proposition 2017/18:156 Ny lag om tobak och liknade produkter s. 130).

66 kommuner (44 %) svarade att avgifterna bedöms ge full kostnadstäckning. 40 kommuner (26 %) svarade att avgifterna bedöms täcka mer än halva kostnaden. 6 kommuner (4 %) svarade att avgifterna bedöms täcka mindre än halva kostnaden. 3 kommuner (2 %) svarade att kommunen inte tar ut några avgifter. 36 (24 %) kommuner svarade att de inte vet.

Ansökan via e-tjänst

För att förenkla för företagare erbjuder allt fler kommuner näringsidkare att ansöka om tillstånd genom e-tjänst.

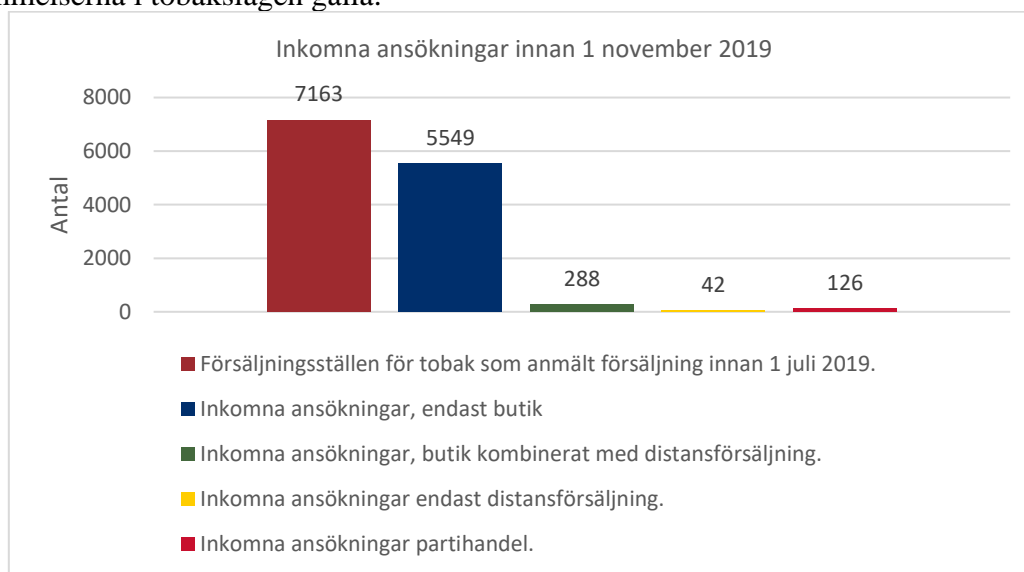

57 kommuner (38 %) svarade att de erbjuder näringsidkare möjlighet att ansöka om tillstånd för handel med tobak via e-tjänst. 92 kommuner (61 %) svarade att de inte erbjuder detta. 2 kommuner har inte svarat på denna fråga.

Inkomna ansökningar om försäljningstillstånd

Innan lagen om tobak och liknande produkter trädde i kraft, 1 juli 2019, fanns det enligt 12 c § tobakslag (1993:581) krav på att en näringsidkare inte fick tillhandahålla tobaksvaror för försäljning till konsumenter utan att först ha anmält försäljningen till den kommun där försäljningen skulle ske.

Enligt övergångsbestämmelserna i lagen om tobak och liknande produkter 4. Får en detaljhandlare som före lagens ikraftträdande har anmält försäljning av tobaksvaror enligt 12 c § tobakslagen fortsätta att bedriva sådan försäljning, om detaljhandlaren senast den 1 november 2019 ansöker om tillstånd till försäljning enligt den nya lagen. Försäljningen får efter en sådan ansökan fortsätta i avvaktan på tillståndsmyndighetens beslut. För försäljning som sker innan tillståndsmyndigheten har meddelat beslut i tillståndsfrågan ska bestämmelserna i tobakslagen gälla.

Av de kommuner som besvarat enkäten hade 7 163 försäljningsställen anmält sin tobaksförsäljning till kommunen innan den 1 juli 2019.

Kommunerna svarade att 5 549 ansökningar inkommit innan den 1 november 2019, som avsåg detaljhandel med ett försäljningsställe (endast butik). 288 ansökningar avsåg detaljhandel på ett försäljningsställe kombinerat med distansförsäljning. 42 ansökningar avsåg enbart distansförsäljning. Totalt har den inkommit 5 879 ansökningar om detaljhandel.

Antalet försäljningsställen har minskat. Från att det tidigare fanns 7 163 anmälda försäljningsställen har nu 5 879 ansökt om tillstånd för detaljhandel, vilket är en minskning med 1 284 stycken. Då det ställs krav på försäljningsställena och kommunerna ska utreda om dessa försäljningsställen uppfyller lagens bestämmelser och krav är det hög sannolikhet att antalet försäljningsställen med detaljhandel kommer minska ytterligare.

Innan lagen om tobak och liknande produkter trädde i kraft fanns det inget krav på anmälan om försäljning för partihandel med tobak. Men från och med den 1 juli 2019 ska även partihandlare ansöka om tillstånd för att sälja tobak. Kommunerna svarade att fram till den 1 november hade 126 partihandlare ansökt om tillstånd för att sälja tobak.

Sammanfattning

Länsstyrelserna har under år 2019 arbetat med implementering av lag om tobak och liknande produkter genom flera olika insatser. Vi såg ett behov av att följa upp detta arbete och få stöd i prioriteringen av kommande insatser genom att skicka ut en enkät till samtliga kommuner i landet. Syftet med enkäten och denna rapport är att fånga upp hur kommunerna upplever länsstyrelsernas och Folkhälsomyndighetens råd och stöd med lagen om tobak och liknande produkter, skapa en lägesbild över hur många verksamheter som har ansökt om tillstånd, hur kommunernas organisation och avgiftsuttag ser ut samt vilka informations- och utbildningsinsatser det finns behov av framöver i kommunerna.

Råd och stöd

Det har funnits (och finns fortfarande) behov av råd och stöd hos kommunerna. 62 % av kommunerna svarade att de har vänt sig till länsstyrelsen för att råd och stöd kring tillämpningen av lagen om tobak och liknande produkter rörande tillstånd. De områden som kommunerna haft flest frågor kring är bedömning av Person med betydande inflytande (PBI) men också kring den personliga och ekonomiska lämpligheten. Cirka hälften av kommunerna har besökt någon länsstyrelsers hemsida och av dessa svarade 78 % att de hittade den information som de letade efter.

19 % av kommunerna svarade att de hade vänt sig till Folkhälsomyndigheten för att få råd och stöd, via telefon och mail. Folkhälsomyndigheten som har ansvar för att tillsynsvägleda kommuner och Polismyndigheten har tagit fram informationsbrev till handlare, som 66 % av kommunerna svarade att de använt. 72 % av kommunerna svarade också att de använt sig av de ansökningsblanketter som Folkhälsomyndigheten tagit fram. Folkhälsomyndigheten har även tagit fram vägledningar för egenkontrollprogram, en guide för granskning av ansökan och en vägledning för inskickade handlingar och beslut till myndigheten. Endast 12 % av kommunerna svarade att de inte hade tagit del av någon av dessa vägledningar.

Länsstyrelserna anordnade flera utbildningstillfällen för kommunerna under 2019. Det finns ett fortsatt behov av utbildningar, främst inom **Spårbarhet och säkerhetsmärkning** och **inre tillsyn – granskning av ekonomi/personlig lämplighet** samt **sanktionsärenden försäljningstillstånd – utreda och skriva beslut och märkning av tobaksvaror**. När det gäller elektroniska cigaretter och påfyllningsbehållare finns det fortsatt ett stort behov hos kommunerna med utbildning som fokuserar på **produktkunskap – olika produkter, regleringar och märkning**.

Kommunal organisation och avgifter

I de allra flesta kommuner är det miljönämnd eller motsvarande som ansvarar för både tillsyn och tillståndsgivning för handel med tobaksvaror. Näst vanligast var att socialnämnd eller motsvarande ansvarar för detta.

De flesta kommunerna tar ut en fast avgift för ansökan om tillstånd för att sälja tobak, detta oavsett vilken typ av tillstånd som avses. Avgifterna skiljer sig åt en del, till exempel är den lägsta avgiften för stadigvarande tillstånd för detaljhandel 995 kr och den som tar högst avgift tar 11 600 kr. Medelavgiften är 7438,6 kr. Det var även vanligast att kommunerna tar en fast avgift för den tillsyn som kommunerna ska göra på de som säljer tobak. Även tillsynsavgifterna skiljer sig en hel del i kommunerna. Den kommun som tar lägst avgift för tillsyn vid stadigvarande tillstånd för detaljhandel tar 800 kr/år och den som tar högst avgift

tar 8 704 kr/år. Medelavgiften för denna tillsyn är 3 553 kr/år. 44 % av kommunerna bedömer att avgifterna för handläggning och tillsyn ska täcka kommunens kostnader för detta.

Det blir allt vanligare att kommunerna erbjuder näringsidkare inom olika områden att göra ärenden hos kommunen via e-tjänster. 57 kommuner (38 %) svarade att de erbjuder näringsidkare möjlighet att ansöka om tillstånd för handel med tobak via e-tjänst.

Inkomna ansökningar om försäljningstillstånd

Av de kommuner som besvarat enkäten hade 7 163 försäljningsställen anmält sin tobaksförsäljning till kommunen innan den 1 juli 2019.

Kommunerna svarade i enkäten att 5 549 ansökningar inkommit innan den 1 november 2019, som avsåg detaljhandel med ett försäljningsställe (endast butik). 288 ansökningar avsåg detaljhandel på ett försäljningsställe kombinerat med distansförsäljning. 42 ansökningar avsåg enbart distansförsäljning. Totalt har det inkommit 5 879 ansökningar om detaljhandel.

Antalet försäljningsställen har minskat. Från att det tidigare fanns 7 163 anmälda försäljningsställen har nu 5 879 ansökt om tillstånd för detaljhandel, vilket är en minskning med 1 284 stycken. Då det ställs krav på försäljningsställena och kommunerna ska utreda om dessa försäljningsställen uppfyller lagens bestämmelser och krav är det hög sannolikhet att antalet försäljningsställen med detaljhandel kommer minska ytterligare.

Innan lagen om tobak och liknande produkter trädde i kraft fanns det inget krav på anmälan om försäljning för partihandel med tobak. Men från och med den 1 juli 2019 ska även partihandlare ansöka om tillstånd för att sälja tobak. Kommunerna svarade att fram till den 1 november hade 126 partihandlare ansökt om tillstånd för att sälja tobak.

Länsstyrelsernas fortsatta arbete

Länsstyrelserna kommer fortsätta sitt arbete med att stötta kommunerna i deras uppdrag med tillsyn och tillståndsgivning. Denna rapport ger ett bra underlag till länsstyrelsernas fortsatta arbete med kompetenshöjande insatser, tillsammans med den tillsyn som länsstyrelserna har i uppdrag att utföra enligt lag om tobak och liknande produkter över kommunernas verksamheter.

